

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ, ХІМІЇ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ярошенко Ольга Григорівна

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України,

Інститут вищої освіти НАПН України

yaroshenko_o@ukr.net

З часу впровадження Міністерством освіти і науки України рейтингової системи оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників (2007 рік) її щорічне рейтингування стало звичним явищем для закладів вищої освіти. Своєрідне підведення підсумків діяльності науково-педагогічних працівників дозволяє визначати лідерів і на цій підставі здійснювати моральне та матеріальне відзначення кращих з кращих (присвоєння почесних університетських звань, призначення премій, надбавок, продовження контракту з викладачем тощо). Проте місія рейтингового оцінювання значно ширша. Вона полягає у підвищенні професійної компетентності науково-педагогічних працівників і розвитку мотивації професійної діяльності; забезпеченні закладам вищої освіти досягнення якісної підготовки майбутніх фахівців, що відповідає рівню дослідницького університету; створенні ефекту змагальності. В управлінському сенсі рейтингове оцінювання створює інформаційно-статистичну базу даних для аналізу й оцінки розвитку кадрового потенціалу, його спроможності забезпечувати високу якість надання освітніх послуг. Цілком очевидно, що у нормативних документах закладів вищої освіти, які стосуються організації і проведення рейтингового оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників, наголошується на ролі цієї процедури у забезпеченні якості вищої освіти: «оцінка результативності роботи науково-педагогічних працівників університету є частиною системи забезпечення якості університетської освіти. Визначення рейтингу науково-педагогічних працівників має слугувати стимулюванню професійної діяльності науково-педагогічних працівників, спрямовувати їх діяльність на розв'язання актуальних для університету завдань у навчально-методичній та науково-дослідній діяльності» [2].

Отже, в загальному сенсі рейтингування – це процедура оцінювання продуктивності діяльності науково-педагогічних працівників, з'ясування потенційних можливостей підвищення якості вищої освіти. У перекладі з англійської «рейтинг (англ. rating) — «це числовий або порядковий показник

успішності або популярності, який відображає важливість або вплив певного об'єкта чи явища» [3].

Як засвідчує аналіз вітчизняних практик, рейтингове оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників відбувається в напрямі встановлення абсолютного результату – скільки монографій і підручників видано, статей опубліковано, призерів олімпіад підготовлено, програм розроблено тощо. Все це цілком правильно, однак недостатньо для вичерпної оцінки праці науково-педагогічного працівника.. Як свідчать практики кращих університетів світу, основною вимогою до викладачів є досконалість (excellence) у виконанні професійних обов'язків, під якою розуміють поєднання викладання і досліджень, залучення студентів до наукового пошуку з часу їхнього вступу до університету. З огляду на це, стає очевидним, що одних лише кількісних вимірів недостатньо, щоб об'єктивно і вичерпно оцінити досконалість виконання професійних обов'язків науково-педагогічними працівниками.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» професійна діяльність науково-педагогічного працівника багатогранна і стосується чотирьох основних видів його професійної діяльності: навчальної, наукової, методичної, організаційної [1]. Щорічний рейтинг науково-педагогічних працівників заклади вищої освіти здійснюють по кожному із зазначених видів діяльності й на підставі одержаного числового показника встановлюється порядковий показник (абсолютна першість). Відбувається ця процедура з дотриманням відповідних Положень про рейтингову систему оцінки діяльності науково-педагогічних працівників (далі Положення) та інших нормативних документах закладів вищої освіти, в яких розкрито методологію, методикку й організацію рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, критерії, показники і бали для розрахунку рейтингу науково-педагогічного працівника. Ознайомлення із розміщеними на Інтернет-сторінках університетів Положеннями, показало, що їх структуровано здебільшого на такі розділи: загальні положення, мета, принципи, та завдання рейтингового оцінювання, тематичні напрями та показники для оцінювання діяльності науково- педагогічних працівників, порядок визначення рейтингу, аналіз та використання результатів рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, додатки та деякі інші.

Рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників є прикладом реалізації університетської автономії. Заклади керуються власним тлумаченням ваги і значущості окремих показників. Заслуговує на увагу те, що рейтинги з року в рік поповнюються новими показниками, що з'являються під впливом сучасних тенденцій розвитку професійної діяльності науково-педагогічних працівників. Як приклад можна навести: рівень володіння іноземною мовою, ведення навчального контенту на персональному сайті викладача (або сторінки на сайті кафедри), розробка та використання комп'ютерних форм перевірки знань студентів, розробка і проведення занять

іноземною мовою, кількість наукових праць, внесених у Google Scholar, кількість цитувань у виданнях, що входять до наукометричних баз Scopus, Web of science та аналогічного рівня, збільшення Індексу Гірша (h-index) за рік тощо.

Проте інноваційний характер діяльності закладів вищої освіти, досконалість викладання та потреба у розвитку академічної кар'єри тих, хто навчає, потребують нових якісних показників рейтингового оцінювання праці науково-педагогічних працівників. Тому вважаємо за недоцільне зупинятись лише на кількісних показниках цієї процедури й ігнорувати чи недооцінювати якісні, одним з яких може стати студентоцентризований характер професійної діяльності науково-педагогічного працівника. Свою позицію аргументуємо тим, що нині однією із тенденцій світової вищої освіти став студентоцентризм. Європейський досвід забезпечення якості вищої освіти характеризується студентоцентризованим підходом до розроблення освітніх програм та їх реалізації. А.Сбруєва зазначає, що кращі університети світу позиціонуючи свою місію, наголошують на студентоцентрованості, «що передбачає забезпечення університетом розвитку когнітивних, моральних, громадянських та професійних якостей і умінь студентів» [4, с. 452]

Суть студентоцентрованого навчання майбутніх фахівців полягає у максимальному наближенні освіти до здібностей, пізнавальних інтересів та ціннісних орієнтирів здобувачів вищої освіти [5]. Г. Хоружий [6] розглядає студентоцентризм як принцип академічної культури. Співставний аналіз Положень про рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, розроблених різними закладами вищої освіти дозволив нам зробити висновок, що розробка критеріального апарату і вимірників ефективності студентоцентрованого навчання є актуальним питанням наукових досліджень з педагогіки, практична затребуваність результатів яких очевидна і значуща.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1391950419561429>
2. Про введення в дію рішення Вченої ради з питання «Про затвердження Порядку визначення рейтингів науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна» URL: <file:///D:/Рейтинги%202020/Рейтинг%202/polozhennya-reiting-pracivnykiv.pdf>
3. Рейтинг. Вікіпедія // вільна енциклопедія». URL: <http://uk.wikipedia.org>
4. Сбруєва А.А. Тенденції трансформації місії університету: порівняльно-педагогічний аналіз. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2015. № 6 (50). С. 448-461.
5. Терентьєва Н.О. Моделювання освітньої та професійної підготовки магістрантів спеціальності педагогіка вищої школи. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 6 (43) . С. 202-207
6. Хоружий Г. Студентоцентризм як принцип академічної культури. *Вища школа*. 2012. № 4. С. 7-24.